

SLUŽBA „ TYPY GOOGLE“ V NÁRODNÍ LÉKAŘSKÉ KNIHOVNĚ. DISCOVERY SLUŽBA SUMMON V NÁRODNÍ LÉKAŘSKÉ KNIHOVNĚ

Adéla Jarolímková, Eva Lesenková, Filip Kříž, Vladimíra Solová

Anotace

Národní lékařská knihovna zpřístupňuje pomocí internetových technologií medicínské plnotextové i bibliografické databáze, jejichž dostupnost a využívanost závisí na kvalitě uživatelského rozhraní, které může významně ovlivnit procesy vyhledávání informací. Počátkem 21. století se v ČR objevují systémy federativního vyhledávání, v NLK byla zprovozněna metavyhledávací služba MedGate - 360 Search od společnosti Serials Solutions. Systémy federativního vyhledávání zajišťují uživateli přístup k různým zdrojům prostřednictvím jednoho vyhledávacího rozhraní tak, že dotaz uživatele je předzpracován podle zvyklostí jednotlivých systémů. Jejich nevýhodou je však dlouhá odezva, velká chybovost při připojování zdrojů a obtížné odstraňování duplicit.

V oblasti vyhledávacích strategií po roce 2010 nastal masivnější přechod k nové generaci tzv. discovery systémů. Federativní vyhledávání je nahrazeno tzv. centrálními indexy, které využívají principy vyhledávání podobně jako služba Google. Centrální, tedy společný index, do něhož jsou ukládána a zpracovávána data od producentů databází, umožňuje rychlejší a spolehlivější vyhledávání než je tomu u systémů federativního vyhledávání. NLK v roce 2013 zavedla discovery službu Summon (Serials Solutions), která je službou nové generace, díky níž je možné „googlovat“ v elektronických zdrojích NLK (licencovaných i volně dostupných) z jednoho místa. Pohodlně tak lze nalézt celé časopisy nebo jednotlivé články a jejich plné texty. Vyhledávací lišta Summonu je integrována přímo do úvodní stránky NLK, což výrazně usnadní uživatelům cestu především k plnotextovým zdrojům a následně zvýší jejich využívanost.

Klíčová slova

Informační služby, informační zdroje, federativní vyhledávání, discovery systémy

1. Úvod

Národní lékařská knihovna zpřístupňuje pomocí internetových technologií medicínské plnotextové i bibliografické databáze, jejichž dostupnost a využívanost závisí na kvalitě uživatelského rozhraní, které může významně ovlivnit procesy vyhledávání informací. Většina rozhraní pro prohledávání jak bibliografických, tak plnotextových databází je stále přizpůsobena spíše potřebám informačních profesionálů – knihovníků a rešeršerů, zatímco pro uživatele je standardem vyhledávání Google s jednoduchým rozhraním, rychlým vyhledáváním se širokým záběrem a řazením podle relevance [1].

Prvním pokusem o řešení byly systémy tzv. federativního vyhledávání, které

se objevily kolem roku 2000. V NLK byla zprovozněna metavyhledávací služba MedGate využívající produkt 360 Search od společnosti Serials Solutions.

2. Federativní vyhledávání

Princip federativního vyhledávání (též centralizovaného vyhledávání, metavyhledávání aj.) je založen na systému, který umožňuje prohledat paralelně více zdrojů, jejichž vlastní rozhraní pro vyhledávání se od sebe liší, a usnadnit tak práci koncovému uživateli, který se tím pádem nemusí seznamovat s jednotlivými rečersními systémy. Na tomto principu fungují např. virtuální souborné katalogy.

Systém pro federativní vyhledávání přijme dotaz od uživatele (prostřednictvím jednoduchého webového formuláře) a rozešle jej do vybraných zdrojů, přičemž dotaz musí být přeložen do vyhledávacího jazyka daného zdroje. Pro připojení ke koncovému zdroji jsou využívány standardní protokoly jako je Z39.50, SRU (Search/Retrieve via URL), SRW (Search/Retrieve Web Service) či OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting), ale některé zdroje mají vlastní typ připojení, který je nutno individuálně nastavit. Vyhledané výsledky systém přijme, převede do jednotného formátu, sloučí a seřídí. Obvykle jsou uživateli nabízeny různé možnosti upřesňování dotazu – např. datum publikace, téma, název časopisu a různé možnosti řazení, případně filtrování dokumentů s dostupným plným textem. Pokud je k dispozici plný text dokumentu, zobrazuje se již ne v prostředí federativního vyhledávače, ale v nativním prostředí koncového zdroje.

Výhody federativního vyhledávání

- Systém vyhledává v aktuálních datech (vyhledávání probíhá v databázi daného zdroje)
- Uživatel se nemusí učit jednotlivé vyhledávací systémy
- Jednotná prezentace výsledků (záznamy z jednotlivých zdrojů jsou převedeny do jednotného formátu, a pokud se jedná o duplicitní záznamy, tak i sloučeny)

Nevýhody federativního vyhledávání

- Rychlost – dlouhá odezva u jednotlivých zdrojů, zpracování velkého množství výsledků
- Napojování zdrojů – ne každý formát lze snadno připojit, je zapotřebí množství ruční práce při „mapování“ zdrojů, změna ve formátu či ve vyhledávání může zdroj na čas vyřadit (než je provedena oprava napojení)

3. Web scale discovery systémy

Dalším vývojovým stadiem nástrojů pro efektivní práci s informačními zdroji jsou tzv. discovery systémy (též web-scale discovery systémy, český ekvivalent zatím nebyl stanoven), které pracují na principu centrálního (velkého) indexu podobně jako webové vyhledávače typu Google. Termín „Web scale“ poukazuje právě na podobnost s webovými vyhledávacími nástroji [2].

Prvním produktem z této řady byl Summon od firmy Serials Solutions, která ohlásila jeho vývoj v roce 2009, a brzy následovaly další systémy: Primo Central od Ex Libris, EBSCO Discovery Service či WorldCat Local od OCLC.

U vyhledávačů typu Google probíhá proces indexace tak, že roboty nejprve posbírají data, z nichž se pak vytváří index (z dokumentu jsou vypisována slova, je jim přiřazena váha a jsou dána do vztahu s dokumentem, váha může záviset na výskytu slova v dokumentu, např. výskyt v názvu bude mít větší váhu nežli výskyt v textu dokumentu). Podobně je vytvářen centrální index u discovery systémů – data pro index jsou získávána přímo od producentů informačních zdrojů, jsou indexována a vyhledávání pak probíhá pouze v tomto centrálním indexu.

Data pro centrální index mohou být přebírána jak ze vzdálených zdrojů (typickým příkladem jsou bibliografické či fulltextové databáze), tak z lokálních zdrojů knihovny, která systém používá, např. z katalogů, vlastních databází či digitálních repozitářů. Typický centrální index tedy obsahuje tyto typy dat [3]:

1. Lokální zdroje knihovny – záznamy z katalogu, metadata z digitalizovaných kolekcí a institucionálních repozitářů.
2. Data z open access zdrojů a jiných volně dostupných zdrojů
3. Metadata a fulltexty od nakladatelů. Někteří nakladatelé umožňují prohledávat v rámci centrálního indexu nejen metadata, ale i fulltexty i v případě, že instituce využívající index nemá k fulltextům licencovaný přístup.
4. Data licencovaná discovery službou.
5. Oboustranně licencovaná data. Obsah některých databází může být v rámci centrálního indexu přístupný pouze v případě, že jak discovery služby, tak užívající instituce má tento obsah nasmlouván.

Uživatelské rozhraní je intuitivní, nabízí jednoduchý vyhledávací formulář typu Google bez nutnosti vybírat zdroje, v nichž chce uživatel hledat. Výběr se přesouvá do fáze zobrazení výsledků, kdy typický discovery systém nabízí možnosti filtrování výsledku např. podle typu dokumentu, tématu, dostupnosti plného textu, data aj.

Výhody discovery systémů

- Jednoduché, intuitivní rozhraní pro zadávání dotazů
- Snadná orientace ve výsledcích, možnosti filtrování dotazu
- Použití centrálního indexu zkracuje dobu odezvy při vyhledávání, usnadňuje slučování duplicitních záznamů

Nevýhody discovery systémů

- Aktuálnost výsledků závisí na frekvenci dodávání dat od producentů do centrálního indexu
- Někteří producenti informačních zdrojů jsou současně i agregátory a mají vlastní discovery systém, nejsou pak ochotni poskytovat svá data konkurenčním službám. Žádný centrální index tedy není úplný.

4. Discovery systém Summon v NLK

Národní lékařská knihovna rovněž přistoupila k „upgradu“ centrálního vyhledávání a v roce 2013 přešla od služby MedGate (360Search) k discovery systému Summon opět od společnosti Serials Solutions. Díky této službě nyní lze „googlovat“ v elektronických zdrojích NLK (licencovaných i volně dostupných) z jednoho místa.

Centrální index Summonu pokrývá většinu informačních zdrojů, které NLK v současné době předplácí, a také volně dostupné zdroje z oblasti medicíny. Výjimkou je bibliografická databáze Embase, která není v tuto chvíli součástí žádného centrálního indexu existujících discovery systémů.

V indexu také nejsou zahrnuty vlastní zdroje NLK – katalogy, databáze Bibliographia medica Českoslovacca a Digitální knihovna NLK, protože nativní rozhraní pro jejich prohledávání - portál Medvik - nabízí nástroje přizpůsobené lépe potřebám vyhledávání v české databázi.

Vyhledávací lišta Summonu je integrována přímo do úvodní stránky NLK, což výrazně usnadní uživatelům cestu především k plnotextovým zdrojům a následně zvýší jejich využívanost, jak ukazují zahraniční studie [2,4]. Vyhledávání je tedy na rozdíl od dřívější služby MedGate, která byla pouze pro registrované uživatele, dostupné i neregistrovaným uživatelům, pro přístup k fulltextům je však již nutné se přihlásit uživatelským jménem a heslem registrovaného uživatele NLK.

The screenshot displays the homepage of the National Medical Library (NLK) with the Summon search interface integrated into the header. The navigation menu includes: **Služby**, **Informační zdroje**, **Informace o NLK**, **Publikace NLK**, **Akce**, **Kontakt**, **Přihlášení uživatele**, and **Prohledat portál**. Below the navigation, there is a search bar and a "Národní lékařská knihovna" section with a featured image of an open book and a text block describing the library's history and mission. To the right, a "NOVINKY" (News) section lists recent updates, including the digital library version and a reference selection. Below the main content, there are three columns: "KATALOGY A DATABÁZE" (Catalogs and Databases), "PRO UŽIVATELE" (For Users), and "KATEGORIE UŽIVATELŮ" (User Categories). The "KATEGORIE UŽIVATELŮ" section lists user types: Lékaři, Nelékaři, Studenti, Knihovníci, and Laici. At the bottom, there are logos for BMC, Medvik, and Vzdělávání.

Obrázek 1 — Webová stránka NLK s vyhledávací lištou Summonu

Summon nabízí kromě jednoduchého vyhledávání také formulář pro vyhledávání pokročilé, kde je možné omezit vyhledávání na autora, název časopisu či vybrat některé omezující podmínky.

The screenshot displays the Summon search results page. At the top, there is a search bar with the query "low back pain McKenzie therapy" and a search button. Below the search bar, the results are sorted by relevance. The left sidebar contains filters for "Upřesnění dotazu" (Refine query), "Typ obsahu" (Content type), "Předmětová hesla" (Subject terms), and "Datum vydání" (Publication date). The main content area shows several search results, each with a title, author information, journal details, and a brief description. The first result is a recommended article titled "Orthopaedic manual therapy, McKenzie method or advice only for low back pain in working adults: a randomized controlled trial with one year follow-up". Other results include "Does McKenzie therapy improve outcomes for back pain?" and "Mechanical Therapy for Low Back Pain".

Obrázek 2 — Ukázka výsledků vyhledávání v Summonu

Výsledky vyhledávání jsou řazeny podle relevance a lze je podle potřeby filtrovat s využitím nabídek v levém menu, např. podle typu dokumentu, data vydání, tématu. Uživatelé je také nabízeno vyhledávání v konkrétních databázích na základě vyhodnocení výsledků dotazu. K propojení na plné texty je využita služba 360Link umožňující automatické propojování heterogenních informačních zdrojů a dalších www služeb na bázi OpenURL.

Defaultně jsou uživatelé zobrazeni pouze výsledky ze zdrojů, které jsou dostupné v NLK, je však možné výsledky obohatit využitím funkce „Rozšířit vyhledávání i mimo Vaši knihovnu“ o další relevantní záznamy z centrálního indexu. Dokumenty sice nebudou uživatelé dostupné okamžitě v elektronické podobě, ale může je získat např. prostřednictvím meziknihovnických služeb.

Portál e-zdrojů Summon

360 LINK NÁRODNÍ LÉKAŘSKÁ KNIHOVNA

Kritéria hledání: [Upřesnit / změnit kritéria](#)

Článek: Orthopaedic Manual Therapy, McKenzie Method or Advice only for Low Back Pain in Working Adults: A Randomized Controlled Trial with One Year Follow-Up

Autor: Paatelma, M

Časopis: Journal of rehabilitation medicine

ISSN: 1650-1977 Datum: 01.11.2008

Swazek: 40 Vydání: 10 Strana: 858 - 858

DOI: 10.2340/16501977-0262

Citace: E-mail nebo Exportovat/Uložit
Vždy ověřte správnost citace. Další informace získáte kliknutím na tento odkaz.

Článek / časopis je dostupný v následujících zdrojích:

Plné texty	Zdroj	Rozsah pokrytí
☐ Článek	EZB - Electronic Journals Library (Upozornění: na přístup k plnému textu může být embargo)	2001 - současnost
	Časopis	2001 - Před 1 rokem
	Časopis	2001 - 2009

Článek 10.2340/16501977-0262 Fulltext viz doi.org

Hledat časopisy v Národní lékařské knihovna:

Název začíná na

Obrázek 3 — Ukázka propojování pomocí služby 360Link

5. Závěr

Služba Summon je uživatelům NLK k dispozici teprve krátkou dobu na to, aby byl posouzen její reálný dopad na spokojenost uživatelů s vyhledáváním a také na využívanost navázaných elektronických zdrojů. Jako strategicky významné se však již nyní ukazuje rozhodnutí umístit vyhledávací okno Summonu na hlavní stránku NLK. Zatímco u služby MedGate se návštěvnost pohybovala v průměru kolem 100-120 přihlášení za měsíc, a průměrný počet vyhledávání byl ještě nižší, cca 80 vyhledávání za měsíc (!), u Summonu byly tyto počty již několikanásobně překročeny. Lze tedy očekávat, že jednoduchost a přístupnost vyhledávání prostřednictvím Summonu pomůže uživatelům lépe využívat zdroje, které NLK nabízí.

Literatura

- [1.] WAY, Doug. *The Impact of Web-scale Discovery on the Use of a Library Collection*. *Serials Review*. 2010, vol. 36, issue 4, s. 214-220. DOI: 10.1016/j.serrev.2010.07.002. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0098791310000882>
- [2.] Kučerová, Helena. *Metavyhledávání a jeho typy: příspěvek k terminologické diskusi*. *Knihovna plus [online]*. 2011, č. 2 [cit. 2014-02-20]. ISSN 1801-5948. Dostupný z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus112/kucer.htm>.
- [3.] HOEPPNER, Athena. *The ins and outs of evaluating web-scale discovery services*. *Computers in Libraries*. 2012, roč. 32, č. 3. Dostupné z: <http://www.infotoday.com/cilmag/apr12/Hoepfner-Web-Scale-Discovery-Services.shtml>
- [4.] O'HARA, Lisa. *Collection usage pre- and post-Summon Implementation at the University of Manitoba Libraries*. *Evidence Based Library and Information Practice*. 2012, roč. 7,

- č. 4. Dostupné z: <https://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/EBLIP/article/view/12166>
- [5.] COUFALOVÁ, Jindřiška, Karolína KOŠŤÁLOVÁ a Petra ŠŤASTNÁ. Zkušenosti služeb Národní knihovny s centrálními indexy a web-scale discovery systémy. *Knihovna plus* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2014-02-20]. ISSN 1801-5948. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus121/coufal.htm...>
- [6.] JENÍČKOVÁ, Michaela. Nástroje pro správu přístupu k EIZ : současná situace v ČR. *Inflow: information journal* [online]. 2008, roč. 1, č. 4 [cit. 2014-02-20]. ISSN 1802-9736. Dostupný z WWW: <http://www.inflow.cz/nastroje-pro-spravu-pristupu-k-eiz-soucasna-situace-v-cr>.
- [7.] KREJČÍŘ, Vlastimil. Vyhledávání v elektronických informačních zdrojích. *Zpravodaj ÚVT MU Bulletin pro zájemce o výpočetní techniku na Masarykově univerzitě* [online]. 2011, roč. 21, č. 5, s. 8-10 [cit. 2014-02-20]. ISSN 1212-0901. Dostupné z: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/676.html>.

Kontakt:

Mgr. Adéla Jarolímková, Ph.D.

Národní lékařská knihovna

Sokolská 54

121 32 Praha 2

e-mail: jarolimk@nlk.cz